

Nr 76.

Av herr **von Heland m. fl.**, *angående prissättningen på jordbrukets produkter.*

Det är en känd sak, att den genomsnittliga levnadsstandarden för jordbruksbefolkningen är lägre än för andra jämförbara befolkningsgrupper. Kravet att jordbrukarnas levnadsstandard skall höjas, så att den inte får ligga på ett lägre plan än andra grupper, har numera klart accepterats även av representativa företrädare för konsumentintressena. Således har Kooperativa förbundet på en kongress i Stockholm under förra hösten uttalat, att jordbrukarna icke blivit överkompenserade under krisen och att deras levnadsstandard icke bör vara lägre än andra folkgruppers.

Det principiella kravet på jämställdhet mellan jordbrukarna och andra folkgrupper i detta avseende synes sålunda vara på väg att allmänt godkännas. Däremot råder det delade meningar om på vilket sätt en sådan utjämning skall ske och om den tidpunkt då den skall taga sin början. Många synas mena, att den prisstoppspolitik, som av statsmakterna inaugurerades under hösten 1941, lägger hinder i vägen för att under nu rådande kris taga något steg emot en förbättring av jordbrukarnas levnadsstandard, åtminstone om det skall ske på så sätt, att produktpriserna inom jordbruket höjas. Inom jordbrukarkretsar anser man däremot, att prisstoppspolitiken inte bör hindra, att de sämst ställda grupperna redan nu tillerkännas en förbättring av sina ekonomiska villkor.

Jämför man lönenivån inom jordbruket med lönenivån inom andra näringsgrenar, exempelvis industrien eller grovarbete på landsbygden inom andra verksamhetsområden än jordbruket, skall man finna avsevärda skillnader. Lönenivån inom jordbruket ligger lägst, varvid dock vissa naturaförmåner kunna åtnjutas. Enligt den inkomst- och kostnadskalkyl för det samlade svenska jordbruket, som numera tillämpas vid prissättningen på jordbrukets produkter, få alla inom jordbruket arbetande personer tillgodoräkna sig lön enligt lantarbetaravtalet. Genom att höja lönerna inom jordbruket skulle man således kunna förbättra såväl de anställdas som brukarnas ekonomiska standard.

Vid förra årets riksdag väcktes från bondeförbundet en motion med detta syfte. I motionen yrkades, att då direktiven för prissättningen på jordbrukets produkter skulle fastställas inkomsterna för jordbruket måtte beräknas så, att timlönen för den inom jordbruket sysselsatta arbetskraften kunde höjas

till samma nivå, som gäller för grovarbete på landsbygden. Det vore enligt motionärernas mening fullt berättigat, att medellönen för lantarbetarna blir densamma som för grovarbetare på landsbygden i annat arbete än jordbruksarbete, exempelvis vägarbete. Det behövs ju inte större kvalifikationer för vägarbete än för jordbruksarbete.

Motionen behandlades av jordbruksutskottet i samband med Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I sitt utlåtande anslöt sig utskottet i princip till det framställda yrkandet. Det uttalade nämligen som sin mening, att reallönen för jordbruksarbetarna bör vara jämställd med reallönen för andra grovarbetare på landsbygden. Med hänsyn till det beslutade prisstoppet ansåg utskottet emellertid, att det knappast i nuvarande läge vore möjligt att genomföra en sådan lönereglering. Utskottet framhöll, att det uppmärksammat de betydande nu föreliggande svårigheterna för jordbruket att erhålla arbetskraft till avtalsenliga löner men ansåg sig endast med hänsyn till prisstoppet kunna framhålla önskvärdheten av att jordbruksarbetarnas levnadsstandard snarast möjligt må kunna bringas i nivå med andra jämförliga folkgrupper.

Utskottets uttalande godkändes av riksdagen, och denna har därigenom uttalat, dels att reallönen för jordbrukets arbetskraft bör vara lika med reallönen för andra grovarbetare på landsbygden och dels att det är önskvärt, att jordbruksarbetarnas levnadsstandard snarast möjligt bringas till samma nivå som andra jämförliga folkgrupper.

Vi ha anledning att uttala vår tillfredsställelse över att riksdagen principiellt accepterat de önskemål, som framställdes i den nämnda motionen, men däremot kunna vi icke godkänna den uppfattningen, att utjämningen i levnadsstandardhänseende mellan jordbruket och andra jämförliga näringsgrenar skall uppskjutas till dess att det blir möjligt att avveckla den nu tillämpade pris- och lönestoppspolitik. De skäl, varpå vi grunda denna vår mening, ha klart framförts i en reservation till det ovannämnda utlåtandet från jordbruksutskottet vid förra årets riksdag. Vi syfta på herr Gustafsons i Vimmerby reservation, i vilken han yrkade, att utskottet bort uttala följande: »Det av regeringen beslutade prisstoppet synes icke böra utgöra avgörande hinder för att den i jordbruket sysselsatta arbetskraften i lönehänseende redan i nuvarande läge beredes en bättre ställning. Prisstoppet bör så mycket mindre förhindra en skälighöjning av lönenivån för jordbruksbefolkningen, som det vid införandet av prisstoppet ansågs, att detta icke borde förhindra en förbättring av löneläget för de i inkomsthänseende sämst ställda medborgargrupperna. Dessutom framstår det, icke minst ur folkförsörjningens synpunkt, som nödvändigt, att jordbrukets utövare beredas inkomster, som möjliggöra sådan lönesättning för jordbruksbefolkningen, att densamma stannar kvar vid jordbruket i den omfattning, som uppehållandet av jordbrukets produktion nu påkallar».

Denna uppfattning är enligt vår mening sakligt starkt hållbar även om

vissa invändningar ur finanspolitisk synpunkt kunna riktas mot densamma. Ser man saken ur hela samhällets synpunkt är det med hänsyn till inflationsrisken farligt att öka de nominella penninginkomsterna, om icke varuförsörjningen samtidigt kan förbättras. Men här gäller det ju en avvägningsfråga, så att icke penningtillgången för en viss befolkningsgrupp blir för liten i jämförelse med tillgången för andra jämförbara grupper. En sådan ojämn fördelning kan ju förorsaka icke önskvärda störningar i näringslivets normala funktion. Det må i detta sammanhang påpekas, att enligt den officiella lönestatistiken klyftan mellan jordbruksarbetare och vägunderhållsarbetare i lönehänseende ökat under år 1943 trots pris- och lönestoppet. Timplönen för dagsverkare utan förmåner inom jordbruket utgjorde år 1942 i genomsnitt 96 öre, medan motsvarande siffra för år 1943 var 102 öre, således en ökning med 6 öre. För grovarbetare sysselsatta med vägunderhållsarbete voro motsvarande siffror 121 och 129 öre. I detta fall var ökningen 8 öre. Skillnaden i timplön mellan dessa båda arbetargrupper, som 1942 utgjorde 25 öre, hade under fjolåret ökat till 27 öre, till nackdel för jordbruksarbetarna. Hur jordbruksarbetarnas löner utvecklats sig i förhållande till industriarbetarnas under det senaste året är omöjligt att säga, då socialstyrelsen ännu icke publicerat några uppgifter om industriarbetarlönerna under år 1943. Däremot kan man göra jämförelser för tiden 1939—1942. Det visar sig då, att timplönen för dagsverkarna inom jordbruket ökat från 67 till 96 öre, medan timplönen i genomsnitt för manliga industriarbetare över 18 år ökat från 143 till 176 öre. Procentuellt är löneökningen högre för jordbruksarbetarna än för industriarbetarna, men absolut är ökningen större för de sistnämnda. Timplönen för industriarbetarna har ökat med 23,1 procent och för jordbruksarbetarna med 43,3 procent. I ören räknat utgör ökningen för de förstnämnda 33 och för de senare 29. Då timplönen för jordbruksarbetarna 1939 inte ens uppgick till hälften av industriarbetarnas och den absoluta ökningen för de senare under krisen varit större än för de förra, åtminstone fram till 1942, förstår man, att kravet på utjämning är starkt grundat. Det kan invändas, att siffran 176 för industriarbetarnas timplön är en genomsnittssiffra, som inte är representativ för hela landet, men även inom den lägsta dyrortsgruppen ligger timplönen för industriarbetarna väsentligt högre än för jordbruksarbetarna. I denna ortsgrupp utgjorde timplönen för industriens arbetare 137 öre i genomsnitt år 1942.

Det för oss avgörande skälet att även i år framföra yrkandet om att inkomsterna för jordbruket skola beräknas så, att timplönen höjes till samma nivå som för andra grovarbetare på landsbygden, är de stora och på sina håll oöverkomliga svårigheterna för jordbrukarna att erhålla arbetskraft till avtalsenliga löner. De måste betala vida utöver avtalens lönesatser, men denna ökade lön kommer ej att räknas in i produktionskostnadskalkylerna, då dessa endast upptaga löner enligt gällande avtal. Ju längre krisen varar och ju större bristen på arbetskraft överhuvud taget blir i landet, ju mera

förräras läget på jordbrukets arbetsmarknad med åtföljande ekonomiska konsekvenser för jordbrukets del. Det är givet, att möjligheterna att hålla jordbruksproduktionen uppe komma att väsentligt försvåras härigenom. Då man har fullgod anledning räkna med att en sådan höjning av jordbrukets arbetslöner, som vi här föreslå, komma att verka höjande på jordbruksproduktionen, bortfalla de väsentligaste av de anmärkningar, som ur inflationsbekämpandets synpunkt kunna riktas mot densamma.

Med anledning av vad som ovan anförts få vi hemställa,

att riksdagen vid fastställandet av direktiven för prissättningen på jordbrukets produkter måtte uttala det önskemålet, att inkomsterna för jordbruket beräknas så, att timlönen för den inom jordbruket sysselsatta arbetskraften kan höjas till samma nivå, som gäller för grovarbete på landsbygden.

Stockholm i januari 1944.

Erik von Heland.

Joh. Friggeråker.

K. A. Westman.

C. P. V. Gränebo.

S. G. W. Wahlund.

Gust. Elofsson
i Vä.

Gunnar Lodenius.

Gustav Hallagård.

B. A. Nilsson.

Ivar Persson.

Arvid De Geer.

Jones Erik Andersson
i Ovanmyra.

John Gustavson
i Guntorp.

Verner Andersson.

V. Ljungdahl.

Gust. E. Andersson
i Södergård.

J. A. Andersson.
